

อารมณ์ อารมณ์ และอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

Emotions, Yearnings, and Attire: Artistic Devices from Lilit Taleng Phai in Contemporary Fashion Design

เสนีย์ ชอบงาม¹

Sanee Chobngam

อัจฉรา เทศชำ²

Utchara Teskum

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการออกแบบเครื่องแต่งกายของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ซึ่งผู้ออกแบบระบุว่า การออกแบบได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยวิเคราะห์ตัวบทวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายคุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดี แล้วจึงวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงกับการออกแบบเสื้อผ้าว่าผู้ออกแบบนำคุณค่าและลักษณะเด่นที่ปรากฏในวรรณคดีประเด็นใดมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบเสื้อผ้า และเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า การออกแบบ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
หาดใหญ่ ติดต่อได้ที่: sanee_c@hu.ac.th

¹Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Education and Liberal Arts,
Hatyai University, e-mail: sanee_C@hu.ac.th

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารธุรกิจ คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ติดต่อได้ที่: utchara_1@hu.ac.th

²Lecturer, Department of Thai Language for Business Communication, Faculty
of Education and Liberal Arts, Hatyai University, e-mail: utchara_1@hu.ac.th

เครื่องแต่งกายของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบมีการนำแรงบันดาลใจจากวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายได้แก่ 1) การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษสามารถแบ่งประเด็นคือ 1.1) การนำเอาคติความเชื่อเกี่ยวกับการสักยันต์มาพิมพ์ลายลงบนเนื้อผ้าที่แนบไปกับลำตัวเสมือนการสักจริง 1.2) การออกแบบด้วยการนำรูปแบบการแต่งกายอย่างดั้งเดิมใช้ รัด ชายแครง ชายไหวมาประยุกต์กับชุดสูทร่วมสมัย 1.3) การออกแบบด้วยรูปแบบการแต่งกายทหาร ซึ่งเป็นตัวละครเอกในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย 2) การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีสามารถแบ่งประเด็นคือ 2.1) การออกแบบด้วยลายดอกไม้ที่ปรากฏในบทกรวญทำนองนिरास 2.2) การออกแบบด้วยลายสานซึ่งสอดคล้องกับอารมณ์สอดประสานระหว่างตัวละครพระมหาอุปราชากับนางผู้เป็นที่รักในความคำนึง และ 2.3) การออกแบบชุดปิดการแสดงด้วยรูปแบบของเครื่องทรงช้างศึกซึ่งมีความสอดคล้องกับฉากจบคือฉากชนช้างระหว่างสมเด็จพระนเรศวรกับพระมหาอุปราชา การออกแบบชุดทั้งของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี ผู้ออกแบบเลือกใช้กลุ่มสีเดียวกันคือ กลุ่มสีที่ให้ความรู้สึกใกล้เคียงกับธรรมชาติ โดยใช้ สีน้ำตาล เขียว เทา กลุ่มสีนี้มีความเชื่อมโยงกับฉากหลังของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

คำสำคัญ : อารมณ์ อารมณ์ อาภรณ์ การออกแบบ เสื้อผ้าร่วมสมัย

Abstract

This academic article aims to study the clothing design of ISSUE's "Flower Poem Collection 2011" and "Men's Fashion Week 2011 in Singapore" collections. The designer indicated that the design was inspired by Thai literature "Lilit Taleng Phai," authored by Supreme Patriarch Prince Paramanujitajinorasa. The study analyzed the literary text of Lilit Taleng Phai to identify its values and distinctive characteristics, then analyzed the connections with fashion design to identify which values and distinctive features appearing in the literature were used as inspiration for clothing design, and presented the findings through descriptive analysis. The analysis reveals

อารมณ์ อารมณ์ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

that the costume design of ISSUE fashion house's "Flower Poem Collection" at Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 and "Men's Fashion Week Collection 2011 in Singapore" incorporated inspiration from Lilit Taleng Phai literature in the following ways: 1) Men's clothing design can be categorized as follows: 1.1) Incorporating traditional beliefs about Sak Yant tattoos by printing the tattoo patterns onto fabrics that fit closely to the body, creating the illusion of real tattoos. 1.2) Designing by adapting traditional attire elements, that is, using Rad, Chai Kraeng, and Chai Wai into contemporary suits. 1.3) Designing based on military uniforms, reflecting the main characters in the literary work Lilit Taleng Phai. Meanwhile, women's clothing design can be categorized as follows: 2.1) Designing with floral patterns that appear in the lament verses in the Nirat-style passages. 2.2) Designing with woven patterns that correspond to the emotional interweaving between the Crown Prince of Burma and his beloved in his reminiscences. 2.3) Designing the finale costume in the style of war elephant regalia, corresponding to the concluding scene of the elephant battle between King Naresuan and the Burmese Crown Prince. For both men's and women's clothing, the designer selected the same color palette – earthy tones, that is, brown, green, and gray – which evoke a sense of closeness to nature. These colors connect directly to the natural settings depicted in Lilit Taleng Phai.

Keywords: : Emotions, Nostalgia, Attire, Design, Contemporary Clothing

บทนำ

หากเมื่อพิจารณาความงามทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในงานวรรณคดีไทยจะพบว่าผู้สร้างสรรค์วรรณคดีไทยมีการเลือกประสาณองค์ประกอบจากศิลปะต่างแขนง เช่น จิตรกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ มาร่วมในการถ่ายทอดประสบการณ์ทางอารมณ์และความ

รู้สึกนึกคิดของตัวละครอยู่เสมอ ขอโปรดพิจารณาความรุ่มรวยทางวรรณศิลป์บางตอนของวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญ คือ ลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสต่อไปนี้

... ป่าระหงดงดอน พิศศิขรรายเรียง เพียงสุดสายเมฆเมิล
เนื่องเนื่องเนินแนวไศล สูงไสว้วยฟ้า...เชิงชั้นช่องปล่องเปลว เทวหุบห้วย
ตรวยโตรก ชะโงกชะง่อนเงื้อมจ้ำ ถ้ำถ่อธารธารา แสงเสลาหลากหลาย
พราวพะแพรวไฟโรจน์ ช่างซอโชติฉายฉั่น สีสุพรรณเลื่อมเหลือง เรื่องโมรา
รายเรียบ ขาวปูนเปรียบเพชรรัตน์ แดงดั่งปัทมราช...พุ่มพณส์ยัดเยียด
พุกษาเสียดกึ่ง เสียงเสนาอย่างพิน พระยลยินพิศวง ถวิลองค์อัครเศ
ยามดุริยศจำเรียง บรรสานเสียงถวายเป็น ฟังพอใจพอกรรม ๘ จาบัลมิเนื้อ
เหื่องเนตรตกอกข้า”

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 27)

การพรรณนานากข้างต้นเห็นได้ชัดว่า ผู้แต่งมีการประสานองค์ประกอบจากศิลปะต่างแขนงมาร่วมเผยแพร่ประสบการณ์ทางอารมณ์โศกของตัวละครพระมหาอุปราชา ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงอันสูงใหญ่ของถ้ำ สายน้ำที่ถูกแสงตกกระทบจนเกิดเป็นสีสนสวยามอันหลากหลาย กลุ่มคำที่ผู้ศึกษาเน้นที่ปล้วนเป็นองค์ประกอบของศิลปะแขนงจิตรกรรมทั้งสิ้น นอกจากนี้พบว่า ผู้นิพนธ์ยังใช้องค์ประกอบของดุริยางค์ศิลป์คือการอุปมาถึงไม้ที่เสียดสีกันจนเกินเป็นเสียงอันไพเราะ เข้ามาช่วยเล่าประสบการณ์ของตัวละคร ด้วยเหตุที่ความงามทางวรรณศิลป์ในวรรณคดีเกิดขึ้นจากการผสมผสานศิลปะต่างแขนงเข้าด้วยกัน ดังกล่าวนั้น ส่งผลให้วัฒนธรรมการเสพวรรณคดีไม่จำกัดอยู่แค่กรอบของการอ่าน ดังมีการนำวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย รวมถึงเรื่องอื่น ๆ ไปดัดแปลงในรูปแบบสื่อประชานิยม (Media Poplism) หลากหลายแขนงเช่น การดัดแปลงวรรณคดีสู่การแสดงโขน ละครเวที ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โฆษณา และบทเพลง เป็นต้น ความนิยมประการแรกในการดัดแปลงวรรณคดีสู่สื่อประชานิยมคือ ความนิยมด้านโครงเรื่องและความประทับใจเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอารมณ์อันเข้มข้นที่ยึดโยงอยู่กับความรัก โลภ โกรธ หลงของมนุษย์ และประการที่สอง คือ สื่อประชานิยมดึงดูดความสนใจของผู้เสพด้วยความงดงาม

อารมณ อารมณ แลอารมณ์ กลลิตต์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

และความอลังการของฉาก แสง สี เสียงรวมถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ผู้สร้างสรรค์สามารถดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัยและสามารถเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของตนลงไปได้ตามจินตนาการ ปรากฏการณ์ไหลบ่าระหว่างวรรณคดีสู่ศิลปะแขนงต่าง ๆ สอดรับกับความเห็นของนักวรรณคดีศึกษาคนสำคัญ คือ เจตนา นาควัชระ (2546: 38) เสนอแนวคิด “ศิลปะส่องทางแก่กัน” ทศณะดังกล่าวได้กระตุ้นให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจศึกษาต่อไปว่า ในกระบวนการผลิตงานศิลปะสร้างสรรค์ยังมีศาสตร์ทางศิลปะแขนงใดอีกบ้างที่แสงของศิลปะวรรณคดีสามารถส่องไปถึง จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บทความวิชาการของ เตชิต เญม่วง (2561: 42-48) ศึกษาเรื่อง การออกแบบลายผ้าบาติกจากพันธุ์ไม้ในวรรณคดี มีผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า วรรณคดีไทยสามารถเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการออกแบบลวดลายเครื่องแต่งการประเภทลายผ้าบาติกได้ ผู้ออกแบบสามารถนำพันธุ์ไม้ในวรรณคดีมาถ่ายทอดในลายผ้าลักษณะเสมือนจริง และมีการนำรูปทรงเรขาคณิตมาเป็นส่วนประกอบเพื่อเชื่อมโยงลวดลายให้ต่อเนื่องกันอย่างสวยงามทันสมัย

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับการออกแบบเครื่องแต่งกายของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ที่ทางห้องเสื้อระบุว่า การออกแบบทั้งสองครั้งนี้ผู้ออกแบบได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญ คือ ลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาว่าเมื่องานศิลปะอย่างวรรณคดีไทยเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่สื่อสารกับผู้รับผ่านภาษาที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมลายลักษณ์เมื่อต้องข้ามศาสตร์มายังศิลปะการออกแบบเสื้อผ้าที่ไม่ใช้ตัวอักษรในการสื่อสาร เนื้อหาของวรรณคดีเรื่องนี้จะดำรงอยู่อย่างไรและสามารถสื่อสารประสบการณ์ทางอารมณ์อารมณ์และความรู้สึกนึกคิดแก่ผู้รับด้วยกลวิธีแบบใด บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างวรรณคดีไทยเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายกับการออกแบบเสื้อผ้าของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้ ผู้ศึกษาพิจารณาตัวบทวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายเพื่อทราบถึง

คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้ แล้วจึงวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงกับการออกแบบเสื้อผ้าว่าผู้ออกแบบได้นำคุณค่าและลักษณะเด่นที่ปรากฏในวรรณคดีประเด็นใดมาใช้เป็นแรงบันดาลใจ และเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

1. อารมณ์ อารมณ์ : ลิลิตตะเลงพ่ายและบทครวญเข็งนิราศสู่ศาสตร์วรรณกรรมร่วมสมัย

วรรณคดีแบบฉบับของไทยเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส แม้ได้รับการจัดเป็นวรรณคดีของพระเกียรติ แต่ผู้แต่งมิได้มุ่งสรรเสริญชัยชนะและชื่นชมความสามารถด้านการรบของพระมหากษัตริย์ไทยเท่านั้น หากยังให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ของฝ่ายตรงข้ามด้วยการแทรกประสบการณ์ทางอารมณ์อันเข้มข้นคืออารมณ์โศกผ่านบทครวญทำนองนิราศเข้าไปจนเป็นผลให้วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย มีความรู้ร่ายทางวรรณศิลป์และเป็นที่ประทับใจของผู้อ่านข้ามยุคข้ามสมัย ดังที่ น.ม.ส (2505: 307, อ้างถึงใน ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544: 330) กล่าวว่า

“ตอนนิราศเป็นตอนที่ยาวที่สุด...เราท่านที่จำตะเลงพ่ายได้ คงจะจำตอนนิราศได้เป็นส่วนมาก...ดังนี้ถ้าไม่มีสาวสนมแลนิราศไซ้ไร หากตะเลงพ่ายยังจะเป็นกวีวิจารณ์อย่างเอกอยู่ ขนาดหนังสือก็จะลดลง ท่านแลข้าพเจ้าก็จะจำตะเลงพ่ายได้ขึ้นใจน้อยกว่าที่จำได้”

ในบรรดาบทครวญทำนองนิราศที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายนั้นพบว่า โคลงสี่สุภาพที่ผู้แต่งเปรียบเทียบกับเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ทางอารมณ์โศกเศร้าของตัวละครเอกอย่างพระมหาอุปราชากับธรรมชาติอย่างดอกสายหยุด โดยการนำชื่อและช่วงเวลาของการเผยกลีบของดอกสายหยุดมาเล่นคำเพื่อสื่อความรู้สึกอาวรณ์ของพระมหาอุปราชา เป็นกลศิลป์ที่สื่อความไพเราะทั้งคำและความหมายเป็นการเผยแพร่ประสบการณ์ทางอารมณ์ที่มีการกล่าวถึงเป็นอย่างมากความว่า

อารมณ์ อารมณ์ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

สายหยุดหยุดกลิ้งฟุ้ง	ยามสาย
สายบ่หยุดเสน่ห์หาย	ห่างเศร้า
ก็คืนก็วันวาย	วางเทวษ ราแม่
ถวิลทุกขวบค่าเช้า	หยุดได้ฉันใด
(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 88)	

โคลงสี่สุภาพบทข้างต้นเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของบทครวญทำนองนิราศที่ปรากฏในวรรณคดีของพระเกียรติเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย แม้เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่ง ทว่ากลับเป็นเสี้ยวที่ทรงพลังทางวรรณศิลป์เป็นอย่างมาก ในแง่ที่ผู้แต่งสามารถนำชื่อและช่วงเวลาการเผยกลิ้งของดอกสายหยุดมาเปรียบเทียบกับความรู้สึกของตัวละครเอกคือพระมหาอุปราชาได้อย่างลึกซึ้งโดยเล่นล้อระหว่างคำว่า “สาย” กับคำว่า “หยุด” สามารถวิเคราะห์ความงามทางวรรณศิลป์ดังนี้ บทแรกผู้แต่งเลือกแสดงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติของดอกสายหยุดและเวลายามสายซึ่งเป็นเงื่อนไขของการหยุดส่งกลิ้งว่า ธรรมชาติของดอกสายหยุดนั้นจะหยุดส่งกลิ้งเมื่อถึงเวลายามสาย ต่อมาในบทที่สองผู้แต่งได้เผยอารมณ์ของตัวละครที่แม้เวลาสายแล้วก็ไม่อาจหยุดความเศร้าและความเสนาหาต่อนางอันเป็นที่รักลงได้

ความน่าสนใจประการหนึ่งของกลศิลป์ที่ผู้ศึกษายกมาแสดงตัวอย่างนั้น คือการที่ผู้แต่งเลือกใช้ธรรมชาติอันเป็นบริบทที่มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับวิถีชีวิตมนุษย์มาร่วมสื่อความปรารถนาเชิงการมณซึ่งก็ถือเป็นความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ผ่านการแสดงความเชื่อมโยงระหว่าง “กลิ้ง” ของดอกไม้ กับ “อารมณ์” ของมนุษย์เข้าด้วยกัน ซึ่งทั้งสองสิ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของเบญจกามคุณ อันประกอบด้วย รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส เป็นวังวนที่มนุษย์ผู้รู้ไม่เท่าทันกิเลสในใจตนหลงใหลไม่อาจหลุดพ้นได้ง่าย ความสอประสานของคำและความรวมถึงระบบสัญลักษณ์ในโคลงบทนี้จึงเป็นกลศิลป์ที่แสดงให้เห็นอัจฉริยะภาพทางวรรณศิลป์และความเข้าใจในจิตมนุษย์ของผู้แต่งเป็นอย่างมาก ในบทต่อมาผู้แต่งยังคงสื่ออารมณ์โศกของตัวละครอย่างต่อเนื่องด้วยกลศิลป์แบบอุปมาเป็นคำถามเชิงตัดพ้อถึงความทุกข์ใจของตัวละครที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ถึงวันเวลาที่จะสิ้นสุดว่า “ก็คืนก็วันวาย วางเทวษราแม่” ก่อนจะจบโคลงบทนี้ด้วยปริศนาเชิงอุปมาถึงความไม่รู้จักสิ้นสุดของทุกข์ใจของมนุษย์ที่เกิดจากความเสนาหาว่า “ถวิลทุกขวบค่าเช้า หยุดได้ฉันใด” กลศิลป์อันโดดเด่นดังกล่าวมาได้กลายเป็นอิทธิพลต่อวรรณกรรมยุคต่อมาดังจะได้อภิปรายดังนี้

1.2 อิทธิพลจากวรรณคดีเรื่องลิลิตะเลงพ่ายสู่การสร้างสรรค่นวนิยาย

ความงามทางวรรณศิลป์อันเกิดจากความสอดประสานระหว่างการเล่น “คำ” และ “ความ” ในโคลงบทดังกล่าวยังปรากฏเป็นอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานของนักเขียนวรรณกรรมร่วมสมัยอีกหลายท่าน ตัวอย่างเช่นนักเขียนหญิงคือ สุวรรณี สุคนธานักเขียนศิลปินหน้าพระลานที่ได้นำบาทที่สามของโคลงบทนี้คือ “สายบ่หยุดเสน่หาย” มาตั้งเป็นชื่อนวนิยายเรื่องแรกในชีวิตของเธอชื่อเรื่อง สายบ่หยุดเสน่หาย นักเขียนวรรณกรรมร่วมสมัยอีกท่านที่ได้รับแรงบันดาลใจจากโคลงบทเดียวกันนี้คือ วาณิช จรุงกิจอนันต์ ก็ได้คัดโคลงบทนี้ทั้งบทมาโปรยไว้ตรงส่วนปกในของนวนิยาย ซึ่งนวนิยายเรื่องดังกล่าวของวาณิช จรุงกิจอนันต์ มีเนื้อหาสื่อถึงความปรารถนาทางการมรณของมนุษย์นั้นคือนวนิยายเรื่อง แม่เบี้ย วาณิช จรุงกิจอนันต์ (2530) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทางวรรณศิลป์ของ นวนิยายแม่เบี้ย จะพบลักษณะสำคัญด้านกลศิลป์ที่สืบทอดมาจากวรรณคดีไทยอยู่มาก เช่น การกำหนดให้ธรรมชาติเช่น ดอกไม้ ฉากธรรมชาติ ภูเขาเป็นสัญลักษณ์แฝงนัยของความหมายเกี่ยวกับอารมณ์และความปรารถนาทางการมรณของมนุษย์

ความโดดเด่นด้านเนื้อหาของนวนิยายเรื่องแม่เบี้ยนี้ นักวิชาการด้านวรรณกรรมไทยอย่าง ธเนศ เวศร์ภาดา แสดงความเห็นว่ “แม่เบี้ย...ไม่ใช่นวนิยายชิงรักหักสวาท หรือนวนิยายลึกลับประเภทจิตวิญญาณอย่างดาด ๆ หากแม่เบี้ยเป็นนวนิยายที่ต้องตีความ เพราะมีนัยแห่งอารมณ์ที่ทั้งเรื้อยวราด คับแค้นและร้าวลึกซ่อนเร้น” (ธเนศ เวศร์ภาดา, 2534: 34) ลักษณะดังกล่าวที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องแม่เบี้ย แม้จะมีความคล้ายคลึงกับกลศิลป์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย แต่ผู้แต่งได้มีการพัฒนาแนวคิดให้ซับซ้อนและแหลมคมขึ้นด้วยการแฝงนัยความหมายของสัญลักษณ์ทางธรรมชาติเช่น ภูเขา เนิน ดอกไม้ ที่สามารถโยงใยเข้ากับความปรารถนาเชิงการมรณของมนุษย์ รวมถึงฉากอย่างบ้านเรือนไทย สัญลักษณ์ดังที่กล่าวมานั้นสามารถอธิบายด้วยทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์ (ชุตินา ประภาศวุฒินสาร, 2554: 111-155)

อารมณ อารมณ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

1.2 อิทธิพลจากวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายสู่การสร้างสรรค์กวีนิพนธ์

ในบรรดางานวรรณกรรมร่วมสมัยที่รับเอาแรงบันดาลใจจากโคลงสี่สุภาพที่ผู้แต่งได้ผูกโยงประสบการณ์ทางอารมณ์ของตัวละครกับดอกสายหยุดนั้นจากวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายมานั้น กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ (2533: 12-14) ชื่อ สายหยุด (แววชีวาแห่งจะแล้งหาย) ปรากฏอิทธิพลเด่นชัดที่สุด ทั้งที่ปรากฏในเนื้อจนวนรวมถึงคำยืนยันจากผู้แต่ง อังคารขยายประสบการณ์ทางอารมณ์จากวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายมาไว้ในงานชิ้นนี้เป็นความยาวประกอบด้วย โคลงสี่สุภาพสองบทและตามด้วยกลอนสุภาพอีกหกบท อังคารให้ความเห็นว่า “ฉบับเดิมในตะเลงพ่าย...ผมเห็นว่าโคลงนี้มันยังไม่ถึงขนาด ก็แต่งให้มันไปอีกหน่อยสิ มันยังโรแมนติกไม่เต็มที่ มันมีมูลพลังของโรแมนติกอยู่ลึถึงออกมาได้ เป็นพลังข้างในเป็นพลังของกวีอัดไว้ข้างใน คือตัวมโนคติของมนุษย์ไม่เหมือนกัน มโนคติของคนถ้าเกิดเป็นคนธรรมดาเกินไป มโนคติกี่ดาซ ๆ ตื่น ๆ แต่ถ้าเกิดเป็นคนลึกซึ้ง ขึ้นมาหน่อยมโนคติกี่ซับซ้อนเหมือนภูเขาหลายลูกซ้อนกันเป็นวิวิธสวย”

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ อรชร ตราชู (2538: 317-324) ศึกษาเรื่องคุณค่าทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ร้อยกรองของอังคาร กัลยาณพงศ์ พบว่า แม้จะรับเอาอิทธิพลมาจากงานยุคก่อน แต่อังคารยังได้ผสมผสานเจตนารมณ์อันหนักแน่นของตนเองที่มักจะแสดงเนื้อหาด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เข้ากับโลกธรรมชาติ จักรวาลและชาติภพดังปรากฏในเนื้อหาโคลงบทที่หนึ่ง กระทั่งถึงกลอนสุภาพบทที่หก สื่อความโศกเศร้าของตนที่จะสืบเนื่องไปกระทั่งจุดจบของชีวิต ในบางบทสืบเนื่องไปยังภพหน้า

ความเกี่ยวโยงระหว่างวรรณคดีไทยเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส นวนิยายเรื่อง สายหยุดเสนหา ของสุวรรณี สุคนธา นวนิยายเรื่องแม่เบี้ยของวณิช จรุงกิจอนันต์ และกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ชื่อสายหยุด (แววชีวาแห่งจะแล้งหาย) สอดรับกับความเห็นของ ธนศ เวิร์กาดา (2543: 68) ที่แสดงความเห็นว่า “ในโลกวรรณคดีเชื่อว่า ผลงานชิ้นหนึ่ง ๆ ย่อมมิได้ถือกำเนิดมาจากความว่างเปล่าแต่ประการใด หากแต่เป็นการสังสรรค์ผสมของวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณศิลป์ของสังคมนั้น ๆ เกิดเป็นชนบทที่กวีอาจนำมาใช้โดยอาจจะดำเนินรอยตามหรือแหวกชนบออกไปเพื่อสร้างสิ่งใหม่”

อิทธิพลจากบทรวนุทำนองนิราศในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ได้รับการสืบทอดต่อมายังวรรณกรรมร่วมสมัยสกุลต่าง ๆ ดังที่ผู้ศึกษาลำดับมานั้น ได้แสดงให้เห็นถึงการไหลบ่าของกลศิลป์ทั้งยังเป็นตัวอย่างอันดีที่สามารถยืนยันแนวคิดของนักวรรณคดีศึกษาคนสำคัญอย่างเจตนา นาควัชรที่ว่า “ศิลปะสองทางแก่กัน”

ลำดับถัดไปผู้ศึกษาจะได้วิเคราะห์หาความเชื่อมโยงระหว่างวรรณคดีกับศิลปะแขนงศาสตร์แห่งอาภรณ์ร่วมสมัย ความน่าสนใจของประเด็นการศึกษานี้ คือ การดำรงของวรรณคดีในบริบทที่มีได้มีภาษาเป็นสื่อประสมการณทางอาภรณ์นั้น ศิลปะปลายทางมีการดึงความงดงามทางวรรณคดีมาประกอบสร้างอย่างไร

2. อาภรณ์ และอาภรณ์ : ลิลิตตะเลงพ่ายและบทรวนุเชิงนิราศสู่การออกแบบเสื้อผ้าของห้องเสื้อ ISSUE

ในสังคมโลกปัจจุบันพบว่า ปัจจัยยังชีพของมนุษย์ทั้งสี่ด้านไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการอยู่รอดของมนุษย์เท่านั้น หากยังมีการสื่อความหมายอื่นแฝงอยู่ด้วยเช่น ปัจจัยด้านการอุปโภคบริโภคที่เรียกร้องความสวยงามนอกเหนือจากการประทั้งชีวิต ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัยนอกจากจะใช้เป็นที่หลบแดด ลม ฝนแล้วยังแฝงความหมายของคุณภาพชีวิต ระดับเศรษฐกิจภายในครอบครัวได้เช่นกัน หรือปัจจัยด้านยารักษาโรคที่นอกจากจะบำรุงรักษาสุขภาพแล้ว ยังต้องตอบสนองความง่ายในการใช้ด้วย เช่น มีการแต่งกลิ่นแต่งรส เพื่อสนองรสนิยมของมนุษย์

ปัจจัยด้านเครื่องนุ่งห่มอย่างเสื้อผ้าก็เช่นเดียวกัน มนุษย์ไม่เพียงแต่ใช้เครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกายหรือป้องกันตัวเองจากสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากเสื้อผ้ายังเป็นปัจจัยที่สามารถแสดงถึงตัวตน รสนิยม ฐานะทางเศรษฐกิจรวมถึงแสดงวุฒิภาวะอันเกี่ยวเนื่องกับกาลเทศะของผู้สวมใส่อีกด้วยเช่น ในบริบทสังคมไทยการเลือกสวมใส่เสื้อผ้าสีดำหรือขาวก็เพื่อแสดงความไว้อาลัยในงานศพ หรือการสวมใส่เสื้อผ้าสีสันสดใสก็เพื่อร่วมแสดงความยินดีในงานมงคล เป็นต้น

หากพิจารณาในแง่มุมของการสร้างสรรค์รูปแบบรวมถึงการคิดลวดลายที่ใช้พิมพ์ ทอ ถัก เย็บหรือปักลงบนเสื้อผ้านั้นจะพบว่า เสื้อผ้านับเป็นงานสร้างสรรค์ที่เข้าข่ายงานศิลปะแขนงหนึ่ง ในแง่ที่ต้องอาศัยกระบวนการเลือกเฟ้นวัสดุอย่างพิถีพิถันมาจัด

อารมณ อารมณ แลอาภรณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

องค์ประกอบเพื่อสื่อสารความคิดความต้องการของผู้ออกแบบและผู้สวมใส่เช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น ดังมีข้อสรุปความแตกต่างของงานศิลปะแต่ละประเภทว่า วรณคดีใช้ภาษาเป็นวัสดุในการสื่อสาร ทำนองเดียวกันกับที่จิตรกรรมใช้เส้นและรูปทรงเป็นวัสดุ คุรียงคดีลปะใช้เสียงของเครื่องดนตรีเป็นวัสดุ (ดวงมน จิตรจันทน์, 2554: 16) หากพิจารณาในแง่นี้ เราอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่าการออกแบบเสื้อผ้าเป็นงานศิลปะที่ใช้เนื้อผ้า ลวดลาย สี และการออกแบบเป็นวัสดุ

สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมานั้นไม่ว่าจะดำรงอยู่ในศาสตร์สาขาใด ล้วนมีแรงบันดาลใจ (Inspiration) เป็นจุดริเริ่มการสร้างสรรค์ผลงานทั้งสิ้น ในบทความนี้เน้นสิ่งประดิษฐ์ทางศิลปะอย่างศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเป็นสำคัญ ความสำคัญของแรงบันดาลใจต่อการออกแบบเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายนั้น นอกเหนือการเป็นต้นธารสำคัญของการเริ่มงานสร้างสรรค์แล้ว แรงบันดาลใจยังทำหน้าที่เป็นเรื่องเล่าที่คอยสนับสนุนให้งานศิลปะที่มีคุณค่าในตัวเองอยู่แล้ว ยังมีคุณค่าเพิ่มขึ้นทั้งยังสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นในเชิงพาณิชย์คือการเพิ่มมูลค่าได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงบันดาลใจในการออกแบบการแต่งกายพบว่า มีที่มาจากสองปัจจัยด้วยกันคือ หนึ่งปัจจัยภายนอกเช่น ค่านิยมของผู้บริโภค ความต้องการของตลาด และสองคือปัจจัยภายในคือความชื่นชอบส่วนตัว ตัวอย่างเช่นการเล็งเห็นในคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม และนำมาสื่อสารผ่านการสร้างสรรค์ ดังผลศึกษาของสุระเกียรติ รัตนอำนวยศิริ (2565: 55) ศึกษาเรื่อง ทุนทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สู่อุตสาหกรรมแฟชั่นร่วมสมัย พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าชาวม้งได้รับการสืบทอดและแรงบันดาลใจจากคติความเชื่อจากบรรพบุรุษ ตำนานเรื่องเล่า ธรรมชาติและวิถีชีวิต สอดคล้องกับรินบุญ นุชน้อมบุญ (2565: 152-153) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนางานออกแบบเครื่องแต่งกายกับภาพลักษณ์ความเป็นไทยและทิศทางการยกระดับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ธุรกิจบันเทิงไทย พบว่า ในบริบทธุรกิจบันเทิงไทย มีการนำมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญามาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างการรับรู้ในคุณค่า และยกระดับมูลค่าสินค้า

อนึ่ง กระบวนการการได้มาซึ่งทุนทางวัฒนธรรมนั้น นอกเหนือจากการออกเดินทางไกลเพื่อได้รับประสบการณ์ใหม่แล้วนั้นยังพบว่า การศึกษาวรรณกรรมชั้นเอกประจำชาติ

นับเป็นแหล่งข้อมูลชั้นดีอีกทางหนึ่งในการทำความเข้าใจตัวตน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชาติอันจะนำมาซึ่งแรงบันดาลใจในการคิดค้นงานศิลปะได้เช่นเดียวกัน ดังที่ ภูววิศ กฤตพลนารา ดีไซน์เนอร์ห้องเสื้อ ISSUE ที่ได้รับสรรคแบบเสื้อผ้า Collection flower poem 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore โดยทางห้องเสื้อระบุแรงบันดาลใจในการออกแบบครั้งนี้ว่าได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีเรื่องสำคัญของไทยคือ ลิลิตตะเลงพ่าย การหวนกลับมาหาแรงบันดาลใจจากวรรณคดีแบบฉบับไทยครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากภูมิหลังอันเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาของ ภูววิศ กฤตพลนารา ผู้ก่อตั้งห้องเสื้อซึ่งสำเร็จการศึกษาจากรั้ววิทยาลัยไทยวิจิตรศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ การได้คลุกคลีกับศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับ วรรณกรรม ศิลปะเป็นทุนทางความคิดอันสำคัญที่ส่งผลต่อลักษณะเฉพาะของแบบเสื้อผ้าของแบรนด์ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ที่ภูววิศ กฤตพลนารา (สัมภาษณ์: 16 ตุลาคม 2567) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเดินทางในทัศนะของเขาต่อไปอีกว่า “บางครั้งการเดินทางก็ได้แปลว่าเป็นการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง แต่เป็นการเดินทางผ่านการสำรวจจิตใจตัวเอง... การเดินทางข้างในตัวเราก็คือแรงบันดาลใจได้เหมือนกัน”

การเดินทางที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเคลื่อนย้ายถิ่นที่ แต่เป็นการเดินทางผ่านการสำรวจจิตใจตนเองในทัศนะภูววิศ กฤตพลนารา นั้น เป็นคำอธิบายถึงการหวนกลับมาสำรวจจิตใจของตัวเอง ซึ่งมีทุนทางความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมรวมถึงศิลปะวรรณกรรม โดยใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเดินทาง และเมื่อพิจารณาลักษณะของวรรณคดีไทยเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายจะพบว่าวรรณคดีเรื่องนี้มีลักษณะเป็นวรรณกรรมเดินทาง (Travel writing) ในแง่มุมที่มีการพรรณนาการเคลื่อนที่ของตัวละครเอกในฐานะผู้นำทัพออกศึกและการเคลื่อนที่ความทรงจำของตัวละคร การเดินทางในวรรณคดีเรื่องนี้เป็นการเดินทางที่แสดงให้เห็นความสวยงามของสี่สนและฉากธรรมชาติ เช่น พรรณไม้ ภูเขา รวมถึงวัฒนธรรมของคนในชาติทั้งไทยและพม่าในแง่มุมที่เกี่ยวกับความคิดด้านคติชนเช่นการแต่งกาย ความเชื่อความศรัทธา เหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ผู้ออกแบบเสื้อผ้านำมาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะการออกแบบของตนได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งผู้ศึกษาจะได้ลำดับอภิปรายต่อไป

อารมณ อารมณ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

2.1 การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษ

คุณค่าของวรรณคดีไทยเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายนอกจากเนื้อหาสำคัญที่แสดงความสามารถด้านการรบของพระมหากษัตริย์ไทยและคุณค่าด้านประสบการณ์ทางอารมณ์ศอกของพระมหาอุปราชแล้ว เมื่อพิจารณารายละเอียดของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย จะพบลักษณะเด่นอีกประการคือ ความละเอียดลออเกี่ยวกับการบรรยายการกระบวนกรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพรรณนาการแต่งองค์ทรงเครื่องของผู้นำทัพ การประดับประดาพาหนะในการรบ เช่น ขบวนช้าง รวมถึงกระบวนกรตั้งทัพ ผู้วิจัยขอคัดร่ายตอน พระมหาอุปราชาทรงเครื่องพิชัยยุทธ มายืนยันความพิถีพิถันของผู้แต่งความว่า

“ทรงบรรวิภูษิต สนับเพลาพิศพรายพร้อย ชายไหวย้อยเยยบาย
ชายแครงทาบเครือวัลย์ รัตพัสตร์พรรณยรรยง ฉลองพระองค์เพริศแพรว
มกรแก้วเกยร ตาบไพโรหุรย์เรืองจรัส สะอั้งรัตนประพาล สอดสังวาลฉวียง
องค์ มกุฎทรงเทริดเกศ อย่างอิศเรศรามัญ สรรเป็นรูปอุรเคนทร์ เพยพะพาน
แม่เคียร เสียวิเชียรช่อช่วง อามรงค์ร่วงรุ่งพราย รายนนรัตนชัชวาล เครื่อง
อลงการโอ้อ่า งามสง่าขัตติยศ พระแสดงเดชผั่งผาย กุมแสงกายกรนาด
ยุรยาตรอย่างไกรสร”

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 10)

ร่ายข้างต้น แสดงให้เห็นได้ชัดถึงความละเอียดลออของผู้แต่งในการพรรณนาการแต่งกายของตัวละครอย่างละเอียดโดยไล่เรียงเรื่อยมาตั้งแต่เสื้อผ้า เครื่องประดับ ตลอดจนใจองกระเบนที่ให้อยู่ละเอียดปลีกย่อยเช่น การกล่าวถึงชายไหว ชายแครง รวมถึงเครื่องประดับ เช่น แหวน สร้อย เข็มขัด นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่แฝงนัยสำคัญไว้ด้วยดังในวรรคที่ว่า “งามสง่าขัตติยศ พระแสดงเดชผั่งผาย” ที่ชี้ให้เห็นว่าเครื่องแต่งกายนั้นนอกเหนือจากประโยชน์ในด้านการปกปิดร่างกายแล้ว ยังเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมบุคลิกให้ตัวบุคคลผู้สวมใส่ดูสง่างาม และสื่อความยิ่งใหญ่ในฐานะจอมทัพอีกด้วย

แนวคิดดังกล่าวสอดรับการแต่งกายในยุคปัจจุบันที่เสื้อผ้าไม่ใช่เพียงปัจจัยสำหรับการปกปิดร่างกาย หากยังเป็นสิ่งที่สื่อความหมายถึงรสนิยม ฐานะ และอุปนิสัยส่วนตัวของผู้สวมใส่อีกด้วย การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้

2.1.1 การออกแบบด้วยลายสีกยันต์

ทั้งนี้เมื่อหวนกลับมาพิจารณาการออกแบบการแต่งกายของสุภาพบุรุษห้องห้องเสื้อ ISSUE พบว่า ผู้ออกแบบได้นำเอาองค์ประกอบการแต่งกายจากวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายมาใช้ในลักษณะการประยุกต์ให้มีความสอดคล้องกับสังคมร่วมสมัยอย่างน่าสนใจดังนี้ ประการแรกคือการนำเอาลวดลายสีกเลขยันต์ ซึ่งเป็นความเชื่อและค่านิยมของผู้ชายในสังคมยุคก่อนดังปรากฏในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายตอนพระมหาอุปราชาทรงความว่า

นฤปติทรงเครื่องถ้วน	ธมมา คมแฮ
ลั่นเลขยันต์คาลา	ทั่วแท้
สปรพรพิพทยา	คุณเวท
หวังจะเกียดกันแก้ว	เกียดพันภัยเขญ
(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 75)	

เนื้อความจากโคลงข้างต้นแสดงให้เห็นความนิยมเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับไสยศาสตร์ของผู้ชายในสังคมยุคก่อน โดยเฉพาะผู้ชายที่ต้องทำหน้าที่ออกรบ ดังที่ บี.เจ. เทอร์วิล และคณะ (2533: 50, อ้างถึงใน วรรณนิภา ขวนชม, 2553: 31) กล่าวว่า “การสักยันต์เพื่อความคงกระพันชาตรี เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเพณีที่ผู้ชายสวมเสื้อยันต์เวลาออกรบ เสื้อยันต์คือผ้าที่เขียนลวดลายลงยันต์ทั้งผืนซึ่งความเชื่อนี้แพร่กระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้...สะท้อนความเป็นอยู่ในอดีตที่ต้องมีการสู้รบอยู่เสมอ” ซึ่งในปัจจุบันความเชื่อยังคงอยู่และได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง

อาร์มณ อารณ แอลาภรณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

ภาพที่ 1: ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการรณคดีเรื่อง
ลิลิตตะเลงพ่าย

ที่มา: โพสต์จิง (2554)

ภาพที่ 1 ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบนำลวดลายสักเลขยันต์ซึ่งเป็นความเชื่อในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายมาพิมพ์บนเนื้อผ้าผ้านานกับผ่านการออกแบบที่ร่วมสมัยเช่น ชุด Bodysuit

ห้องเสื้อ ISSUE ได้ดึงเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบดังเช่นภาพที่ 1 คือนำลายยันต์ห้าแถว ลายเสือ หรืออักขระทางไสยศาสตร์ มาพิมพ์ลงบนเนื้อผ้าชีทรูและตัดเย็บในรูปแบบ Bodysuit ซึ่งเนื้อผ้ามีลักษณะบางแนบไปกับลำตัว เผยให้เห็นกล้ามเนื้อและรูปร่างของผู้สวมใส่ การเปิดเผยกล้ามเนื้อนั้นเป็นความนิยมของผู้ชายยุคปัจจุบันที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดูแลเรือนร่าง รูปแบบชุดลักษณะ Bodysuit จึงเป็นอีกทางเลือกสำหรับผู้สวมใส่ที่อาจจะนิยมลายสัก แต่ไม่ประสงค์ให้มีการสักประทับติดเนื้อหรือฉีควินท์ตนเอง

2.1.2 การออกแบบด้วยการนำรูปแบบการแต่งกายดั้งเดิมมาประยุกต์กับรูปแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

ภาพที่ 2: ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย

ที่มา: โพสต์จิ้ง (2554)

อารมณ อารมณ แลอาภรณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

ภาพที่ 2 ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบนำลวดลายสักเลขยันต์ซึ่งเป็นความเชื่อที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายมาพิมพ์บนเนื้อผ้าผสมกับการออกแบบที่ร่วมสมัย เช่น ชุดสูทร่วมสมัย

อีกหนึ่งชุดที่แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกับตัวบทวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย คือ ชุดสูทแขนยาวสีขาวจับคู่กับกางเกงสแลคสีขาวยาวดั่งภาพที่ 2 ผู้ออกแบบได้พิมพ์ลายสักยันต์และอักขระคาถาอาคม รวมถึงรูปเสือเผ่นลงบนเนื้อผ้า ทั้งยังเลือกองค์ประกอบการแต่งกายของผู้ชายในยุคก่อนอย่างผ้าคาด ชายแครง ชายไหมพรมผสมผสานกับชุดสากลและนำเสนอได้อย่างลงตัว ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวก็พบว่ามีปรากฏในตัวบทวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายความว่า

ชายแครง แขนงข้อซ้อย	ไฉไล
แลพิลาสชายไหว	เพริศพรั่ง
รัต พัสตร์พิพัทธ์ไพ	ชูรย์ถ่อง แสงฤ
จรรณจรัสรัตนสะอิ่ง	เจ็ดแก้วก่องศรี

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 74)

2.1.3 การออกแบบด้วยรูปแบบการแต่งกายทหาร

ภาพที่ 3: ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย

ที่มา: โพสต์จิ้ง (2554)

ภาพที่ 3 ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบนำเครื่องแต่งกายของตัวละครเอกในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายคือจอมทัพและทหารมานำเสนอในรูปแบบร่วมสมัยแต่มีการอิงกับสี่เหลี่ยมสัญลักษณ์ของทหาร

อารมณ อารมณ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

การออกแบบชุดตามภาพที่ 3 เห็นชัดว่ามีการนำเอาความเป็นทหาร (สถานะของตัวละครเอกของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย) มานำเสนอให้มีความเป็นสากลคือนำสีเขียวที่สื่อถึงทหารมาออกแบบในชุดเสื้อชั้นนอกคอปิดคล้ายเครื่องแบบทหารยุคปัจจุบันและมีการเย็บแถบดันทองเป็นลวดลายตรงอกเสมือนเหรียญห้อยประดับยศ ส่วนเอวมีการประยุกต์รูปแบบผ้าคาดที่เรียกว่าชายไหว และชายแครงมาใช้ ชุดที่นำมาแสดงทั้งหมดได้รับการจับคู่กับรองเท้าหนังที่ออกแบบคล้ายรองเท้าคอมแบตของทหาร

การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษของห้องเสื้อ ISSUE เห็นได้ชัดว่าแม้จะได้รับแรงบันดาลใจความเป็นชายแบบอุดมคติของสังคมไทยโบราณดังที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นการออกแบบ แต่กระนั้นผู้ออกแบบได้ปรับปรนความขรึมขลังลงด้วยการเลือกใช้โทนสีแนวเอิร์ทโทน และกลุ่มสีที่ค่อนข้างอ่อนอย่างขาว ครีม น้ำตาลอ่อน เขียวอ่อนซึ่งมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศธรรมชาติที่เป็นฉากหลังของบทพรรณนา นกอินทรี นอกจากนี้ยังทำให้มีความร่วมสมัยกับสากลโดยการใช้แพทเทิร์นและกางเกงทรง สแลคคาดด้วยผ้าคาดอย่างไทย โดยสามารถมาผสานกันได้อย่างลงตัว และถึงแม้จะเป็นการออกแบบเครื่องแต่งกายของสุภาพบุรุษแต่ทางห้องเสื้อยังคงเชื่อมโยงการออกแบบเข้ากับสัญลักษณ์สำคัญของกลศิลป์ที่ปรากฏโดดเด่นในบทพรรณนาของนิราศของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย นั่นคือการผสมผสานดอกไม้เข้าไปเป็นองค์ประกอบร่วมในการออกแบบได้อย่างลงตัว

2.2 การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรี

ช่อนกลิ้งกลิ้งแก้วช่อน	นาสา เรียมฤ
ตาว่าตาตปัสตรา	หนุ่มหน้า
สลาลิงเล่ห์ของสลา	นุชเทียบถวยฤ
สวาดตั้งเรียมสวาทเจ้า	จากแล้วหลงครวญ

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 3)

โคลงสี่สุภาพข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย เมื่อพิจารณาโคลงดังกล่าวจะเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการใช้สัญลักษณ์ดอกไม้เปรียบเทียบกับผู้หญิงที่หมายรวมทั้งกลิ่นหอม (ดอกช่อนกลิ้งสื่อถึงกลิ่นหอมของผู้หญิง) เสื้อผ้า

(ดอกตาดสื่อถึงเครื่องแต่งกายของผู้หญิง) และวิถีปฏิบัติ (ชื่อหมากสลาลิงสื่อถึงวิถีปฏิบัติที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายพบบหมากพลูให้ฝ่ายชาย) กลศิลปินดังที่กล่าวมานั้นกล่าวมาได้ อย่างชัดเจนอีกครั้งว่า วรรณกรรมหรือวรรณคดีเป็นภาพสะท้อนมุมมองและค่านิยมเกี่ยวกับ มนุษย์และสังคมที่งานชิ้นนั้นสังกัดอยู่ได้อย่างดี ดังนั้นการนำวรรณคดีมาต่อยอดในงาน ศิลปะแขนงต่าง ๆ จึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ดียิ่ง อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ ของผู้รับสารในบริบทสังคมเดียวกันได้ไม่ยากนัก การออกแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีสามารถ แบ่งประเด็นได้ดังนี้

2.2.1 การออกแบบด้วยลายดอกไม้

ภาพที่ 4: ภาพการออกแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย

ที่มา: เอ็มไทย (2554)

อารมณ อารมณ แลอาภรณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

ภาพที่ 4 ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีที่ของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบได้นำดอกไม้ อันเป็นสัญลักษณ์เด่นที่กวีใช้ในบทครวญทำนองนิราศมาพิมพ์บนลายผ้า และออกแบบ ด้วยลายสานซึ่งสอดคล้องกับอารมณ์สอดประสานระหว่างตัวละครเอกชายและตัวละคร หญิงในความคำนึงในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

การนำแนวคิดที่เชื่อมโยงดอกไม้กับความเป็นหญิงที่แฝงนัยอยู่ในวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่ายมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบการแต่งกายครั้งนี้ ก็สอดคล้องกับ ทศนคติของผู้ออกแบบของห้องเสื้อ ISSUE ว่า “ดอกไม้เป็นสิ่งมหัศจรรย์หนึ่งอันที่รังสรรค์ มาด้วยโลกใบนี้ เป็นสิ่งที่น่าทะนุถนอม แต่มีพลังมากในการส่งต่อ เพราะดอกไม้มีความ จามในตัวเอง มีพลังที่ส่งออกมาแตกต่างกันผ่าน กลีบ สี กลิ่น ผมมองว่ามันช่าง น่าอัศจรรย์... ผู้หญิงกับดอกไม้คู่กันมาด้วยความคล้ายกัน”

พื้นฐานทางทศนคติเกี่ยวกับดอกไม้ของผู้ออกแบบ ทำให้การหยิบจับดอกไม้มา ใช้เป็นรายละเอียดในออกแบบเสื้อผ้าดูจะเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะยากนัก แต่กระนั้นแม้ว่า ดอกไม้และผู้หญิงจะเป็นสองสิ่งที่เกี่ยวพันด้านความหมายอย่างสามัญ แต่ดอกไม้ที่ผูกโยง กับวรรณคดี ย่อมมีความหมายแฝงที่ชวนค้นหาไม่น้อย แต่ทางผู้ออกแบบก็สามารถเชื่อมโยง ประสพการณ์ทางอารมณ์ที่ปรากฏเป็นเนื้อหาสำคัญและยึดโยงอยู่กับฉากรมชาติ และดอกไม้ในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายได้อย่างสมบูรณ์นั่นคือการนำดอกไม้มาไม่มา เป็น ลวดลาย และแสดงผ้าท่วงท่าที่เนิบนาบเรียบเฉย ทั้งยังสื่อผ่านแววตาที่ค่อนข้างเศร้า สร้อย

เมื่อพิจารณาว่าวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายนั้นเป็นวรรณคดีที่มีลักษณะ การเดินทางทั้งในแง่การเดินทางในความนึกคิด และการเดินทางจริง ฉากหลังของเรื่อง จึงข้องเกี่ยวกับฉากรมชาติอย่าง ป่าไม้ ทิวทัศน์ และถ้ำ ด้วยเหตุนี้ ผู้ออกแบบจึงเลือกใช้ โทนสีในการนำเสนอการออกแบบเสื้อผ้าครั้งนี้ด้วยการอิงกับความเป็นธรรมชาติ อย่าง สีเขียวของต้นไม้ สีสันหลากหลายจากมวลดอกไม้ สีน้ำตาลของหินและถ้ำ รวมถึงการเลือก ใช้โทนสีแนวเอิร์ธโทน (Earth Tone) ซึ่งเป็นกลุ่มสีธรรมชาติ โทนสีน้ำตาล โทนสีเทา โทนสีแดงอิฐ โทนสีเขียว กลุ่มสีที่กล่าวมานั้นสามารถโน้มนำความรู้ผู้ชมการแสดงและ อาจหมายถึงผู้สวมใส่ให้เกิดจินตนาการถึงอารมณ์ของเรื่อง

2.2.2 การออกแบบด้วยลวดลายสาน

ภาพที่ 5: ภาพการออกแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย

ที่มา: เอ็มไทย (2554)

ภาพที่ 5 ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีที่ของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบได้นำด้วยลายสานซึ่งสอดคล้องกับอารมณ์สอดประสานระหว่างตัวละครเอกชายและตัวละครหญิงในความค่านึงในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

อารมณ์ อารมณ์ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

เมื่อพิจารณาตามภาพประกอบที่ 5 มีการเลือกเสื้อผ้าที่มีลักษณะคล้ายกับลายสาน สามารถตีความเชื่อมโยงกับเนื้อหาทางอารมณ์ที่ปรากฏในบทพรรณานองนิราศที่สื่อเนื้อหาเกี่ยวกับความสอดประสานทางอารมณ์ระหว่างตัวละครเอกชายอย่างพระมหาอุปราชที่มีต่อตัวละครหญิงในความคำนึงดังปรากฏเป็นเนื้อหาเชิงนิราศในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้รับการยืนยันจากบทสัมภาษณ์ผู้ออกแบบ

2.2.3 การออกแบบด้วยรูปแบบของเครื่องทรงช้างศึก

ในการแสดงแบบแฟชั่นโชว์ของห้องเสื้อต่าง ๆ มักจบการแสดงแบบด้วยการออกแบบชุดที่มีชื่อเรียกว่า Finale โดยมากมักผู้ที่ได้รับเลือกสวมใส่ชุดโชว์ปิดท้ายนี้มักเป็นนางแบบที่มีบุคลิกสอดคล้องกับนิยามของห้องเสื้อนั้น ๆ หรือไม่ก็จะเป็นผู้มีชื่อเสียงที่กำลังได้รับความนิยมในขณะนั้น เมื่อหันกลับมาพิจารณาฉากสำคัญของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ที่อาจเปรียบแทนด้วยศัพท์ทางแฟชั่นว่าเป็นฉาก Finale ของวรรณคดีเรื่องนี้พบว่า ฉากศึกชนช้างระหว่างพระนเรศวรกับพระมหาอุปราช เป็นฉากสำคัญที่ทั้งแสดงให้เห็นความปรีชาสามารถด้านการรบของพระนเรศวรมหาราช และความเป็นขัติยมานะขององค์อุปราช ฉากดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพระเกียรติของสองกษัตริย์ที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

ภาพที่ 6: ภาพชุดการแสดงปิดที่เชื่อมโยงกับเครื่องทรงช่างศึกในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย
ที่มา: เอ็มไทย (2554)

ภาพที่ 6 ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าปิดการแสดงของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem ในงาน Siam Paragon Bangkok International Fashion Week 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ออกแบบประดับประดาชุดปิดการแสดงด้วยพู่มีความเชื่อมโยงกับการแต่งเครื่องทรงช่างศึกในตอนสำคัญของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

อารมณ์ อารมณ์ แลอารมณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

เมื่อนำฉากสำคัญนี้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงเข้ากับโชว์ปิดท้ายชุด Finale ก็จะเห็นความเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนดังภาพที่ 6 เบื้องต้นผู้วิจัยขอคัดรายชื่อที่พรรณนาการประดับตกแต่งคออาภรณ์เพื่อออกกรับมาประกอบความว่า “หัตถาภรณ์พรรณราย พรายข่ายกรองทองแกม แขนพู่พราวดาวมาศ รัตนาคาดควรชม ซองทางสมสวมเทริด วลัยเลิศสอดพลุกลุกลุพรรณโอ้อ่า” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 13) และ “กองอาษาหาร้อย สร้อยจรประสร้อยขวาทัพ แสงซ้ายนับเทียบทาน สร้อยโลกมานคุมพล หนหน้าพระคชาทรง ส้ามาตงค์เนื่องขนัด ... เพรศิพู่พรายพะพร้อย สร้อยดูดำเกิง” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 80)

ร้ายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ดังที่ผู้วิจัยได้ลำดับอภิปรายมาตั้งแต่ต้นจนจบการแสดงแบบของห้องเสื้อ ISSUE ในครั้งนี้ จะเห็นการออกแบบเสื้อผ้าทั้งสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีที่เล่นล้อไปกับเรื่องเล่าในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายได้อย่างน่าสนใจ

ถ้อยแถลงของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรสในตอนท้ายของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ทรงมุ่งหวังต่อวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายว่า “หวังอยู่คู่เรศไว้ปากฟ้าดินเฉลิม... ขัตติวงศ์ผจงโษษฐ์ไว้ สืบพลาย่าสูญ” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2545: 149) น่าจะให้เห็นการร่วมขานรับจากศิลปินร่วมสมัยอย่าง อังคาร กัลยาณพงศ์/สุวรรณี สุคนธา/วาณิช จรุงกิจอนันต์/ และ ภูววิศ กฤตพลนารา เจ้าของห้องเสื้อ ISSUE

บทสรุป

การศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายกับการแสดงแบบเครื่องแต่งกายของห้องเสื้อ ISSUE Collection Flower Poem 2011 และ Collection Men's Fashion Week 2011 in Singapore ผู้ศึกษาพบความเชื่อมโยง ดังนี้คือ 1) การออกแบบการแต่งกายของสุภาพบุรุษนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้ 1.1) ผู้ออกแบบได้นำความเชื่อเรื่องการสักยันต์มาพิมพ์ลงบนเนื้อผ้าเนื้อผ้าบางเป็นทางเลือกแก่ผู้สวมใส่ที่นิยมลายสักแต่ไม่มีความประสงค์ที่จะสักจริงบนผิวหนัง เพราะการสวมชุดแนบเนื้ออย่างที่เรียกว่าชุด Body suit เสมือนว่าสักลงตลอดทั้งร่างกายของผู้สวมใส่ 1.2) มีการนำองค์ประกอบการแต่งกายของผู้ชายแบบดั้งเดิมดังที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายเช่น ชายไหว ชายแครง รัด มาจัดเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในลักษณะ

การผสมผสานกับชุดร่วมสมัยอย่างชุดสูท การผสมผสานดังกล่าวเป็นการนำความดั้งเดิมมานำเสนอใหม่ได้อย่างลงตัวและสวยงามเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่นการนำผ้าคาดของไทยมาใช้แทนเข็มขัด และ 1.3) การออกแบบที่เชื่อมโยงกับทหารซึ่งเป็นตัวละครเอกของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย 2) ออกแบบการแต่งกายของสุภาพสตรี สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้ 2.1) ผู้ออกแบบได้นำดอกไม้มาพิมพ์เป็นลวดลายหลักของการออกแบบ 2.2) ออกแบบโดยใช้ลายพิมพ์ลักษณะสานเพื่อเปรียบแทนอารมณ์สอดประสานระหว่างตัวละครเอกชายอย่างพระมหาอุปราชาและตัวละครหญิงในความคำนึงซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญของบททศกวีเชิงนิราศและ 2.3) ชุดการแสดงปดมีการออกแบบที่เชื่อมโยงกับเครื่องทรงช้างศึกประดับประดาด้วยพู่ สอดคล้องกับฉากจบของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายคือฉากชนช้าง ซึ่งบทนิราศนี้เป็นเสน่ห์ของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายเช่นกัน การออกแบบชุดทั้งของสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีนั้น ผู้ออกแบบเลือกใช้กลุ่มสีเดียวกันคือกลุ่มสีที่ให้ความรู้สึกใกล้เคียงกับธรรมชาติ เช่น สีนํ้าตาล เขียว เทา ซึ่งกลุ่มสีดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับฉากหลังของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย เพราะคุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้นอกเหนือจากความชื่นชมวีรกษัตริย์ไทยแล้วคือบททศกวีเชิงนิราศที่กล่าวถึงประสบการณ์ทางอารมณ์โศกของตัวละครที่ผูกกับการอุปมาธรรมชาติแทนนางผู้เป็นที่รักในห้วงคำนึงและความรื่นรมย์ในอดีต

บทความวิชาการนี้ ได้แสดงให้เห็นว่าการหาแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้น นอกเหนือจากการมองไปข้างหน้าเพื่อค้นหาสิ่งใหม่แล้ว การมองย้อนกลับมาสำรวจรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองก็เป็นอีกหนึ่งมิติที่น่าสนใจ โดยเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมประจำชาติอย่างวรรณคดีซึ่งเป็นแหล่งรวมแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์ เช่น วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ประสบการณ์ทางอารมณ์ วัฒนธรรมประเพณี รวมถึงภูมิปัญญา สิ่งเหล่านี้ที่มีอยู่ในวรรณคดีนับวันจะเลือนลางไปจากความสนใจของผู้คน และบางประเด็นที่อยู่ในวรรณคดีมุขปาฐะขาดการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กำลังจะเลือนหายไปจากความทรงจำและความสนใจของผู้คน จึงเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ การนำวรรณคดีมาผลิตซ้ำทั้งในสื่อรูปแบบเดิม หรือสื่อรูปแบบใหม่ สอดคล้องกับนโยบายของประเทศที่กำลังใช้ Soft Power (อำนาจละมุน) ในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ ในกระบวนการผลิตซ้ำที่จำเป็นต้องอาศัยภูมิปัญญา

อารมณ อารมณ แลอาภรณ์ กลศิลป์จากลิตตะเลงพ่าย สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

จากคนพื้นถิ่นก็อาจสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมในแง่การกระจายและนำรายได้สู่ท้องถิ่น
เกิดการจ้างงาน

อนึ่ง การออกแบบเสื้อผ้านับเป็นระบบที่ผูกโยงกับแนวคิดบริโภคนิยม วัตถุนิยม
แต่การผสมผสานเรื่องเล่าจากวรรณคดีเข้าไปในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ทำให้เกิด
คุณค่าที่มาร่วมกับมูลค่าได้อีกด้วย ทั้งนี้ผู้ศึกษามองว่ายังมี วรรณคดีไทยอีกหลายเรื่อง
ที่น่าสนใจนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ

การต่อยอดวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์จากงานวรรณคดีสู่ศาสตร์ศิลปะการ
ออกแบบเครื่องแต่งกายนั้น เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่ท้าทายจินตนาการทั้งผู้สร้างงาน
และของผู้รับเป็นอย่างมากเนื่องจากศิลปะการออกแบบเสื้อผ้าไม่ได้มีตัวอักษร กิริยา
ท่าทางที่สื่อความได้เช่นเดียวกับศิลปะประชานิยมแขนงอื่น แต่กระนั้นการนำวรรณคดีไทย
โบราณมาต่อยอดในงานสร้างสรรค์ร่วมสมัยทางการอ่าน การชม การฟัง และการสวมใส่
นับเป็นการร่วมสืบทอดวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ทางความคิดที่น่าชื่นชม

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาการออกแบบเสื้อผ้าของห้องเสื้อ ISSUE ที่ได้รับแรงบันดาลใจ
จากวรรณคดีไทยเรื่องอื่น ๆ รวมถึงศึกษาการออกแบบของห้องเสื้ออื่น ๆ ที่สร้างสรรค์จาก
อิทธิพลของวรรณคดีไทย เพื่อทราบถึงแนวทางการต่อยอดวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ในมิติ
ที่กว้างขึ้น

รายการอ้างอิง

- เจตนา นาควัชระ. (2546). *ศิลป์สองทาง*. กรุงเทพฯ: คมบาง.
- ชุตินา ประภาศวุฒินาส. (2554, มกราคม-ธันวาคม). บ้านเคยอยู่ อยู่เคยนอน: การโยกย้าย
อดีตและการสร้างจินตภาพให้กับสตรีในนวนิยายแม่เปี้ย. *วารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 23(1-2), 111-155.
- ดวงมน จิตรจันทน์. (2554). *คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น*. กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.
- ดวงมน จิตรจันทน์. (2568). *วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
สยามปริทัศน์.

- เตชิต เนยพ่วง. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). การออกแบบลวดลายผ้าปักจากพันธุ์ไม้ใน
วรรณคดี. *วารสารศิลปปริทัศน์*, 6(2), 42-48.
- ธนศ เวศร์ภาดา. (2534). *ดินสอขอเขียน*. กรุงเทพฯ: ปาปรัส.
- ธนศ เวศร์ภาดา. (2543). *ทะเลปัญญา*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ปรมาณูชิตชีโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (2545). *ลิลิตตะเลงพ่าย*. กรุงเทพฯ:
องค์การคำครุสภา.
- โพสต์จัง. (2554, 25 มีนาคม). ภาพการแสดงแบบเสื้อผ้าสุภาพบุรุษที่ได้รับแรงบันดาลใจ
จากวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย. ใน *Thailand Men's Fashion Week 2011
in Singapore*. <https://picpost.postjung.com/137530.html>.
- รินบุญ นุชน้อมบุญ. (2565). แนวทางการพัฒนางานออกแบบเครื่องแต่งกายกับภาพ
ลักษณ์ความเป็นไทยและทิศทางการยกระดับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกลุ่ม
อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ธุรกิจบันเทิงไทย. *วารสารนวัตกรรมและสื่อสารสังคม*,
9(1), 150-165.
- วรรณนิภา ขวนชม. (2553). *ความเชื่อเรื่องการสักยันต์หัวแถวหนูนวดง : กรณีศึกษาสำนัก
สักยันต์อาจารย์หนู กันภัย*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาณิช จรุงกิจอนันต์. (2530). *แม่เบี้ย*. กรุงเทพฯ: อู่พิมพ์เพกา.
- สระเกียรติ รัตนอำนวยศิริ. (2565). พุทธทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สู่ผลิตภัณฑ์แฟชั่น
ร่วมสมัย. *วารสารศิลปกรรมบูรพา*, 25(2), 51-69.
- อรชร ตราชู. (2538). *คุณค่าทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ร้อยกรองของอังคาร กัลยาณพงศ์*.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.
- อังคาร กัลยาณพงศ์. (2533). *แก้วมณีแห่งชีวิต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะ
ประทีป.
- อังคาร กัลยาณพงศ์. (22 กันยายน 2567). *รายการโลกนักอ่าน บ้านนักเขียน [วิดีโอ]*. ยู
ทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=df3OpVwYyYw>.

อารมณ อารณ แลอาภรณ์ กลศิลป์จากลิลิตตะเลงพ่าย
สู่ศาสตร์การออกแบบเสื้อผ้าร่วมสมัย

เอ็มไทย. (2554, 25 มีนาคม). ภาพการออกแบบเสื้อผ้าสุภาพสตรีที่ได้รับแรงบันดาลใจจาก
วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย. ใน *แฟชั่นวีค BIFW 2011* แปรนต์ *ISSUE*.
<https://women.mthai.com/fashion/catwalk-.show/71838.html>

บุคลากรกรม

ภูววิศ กฤตพลนารา (ผู้ให้สัมภาษณ์) เสนีย์ ขอบงาม (ผู้สัมภาษณ์). สัมภาษณ์ผ่าน
โทรศัพท์ส่วนตัว. เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2567.

Received: March 28, 2025

Revised: September 29, 2025

Accepted: October 3, 2025